

РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Третякова Олена Василівна

кандидат економічних наук, доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Харабара Віолета Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Грешко Роман Ігорович

кандидат економічних наук, доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Важливу роль у розвитку небанківського фінансового сектору відіграє ефективна та стабільна робота інститутів страхового сектору, а саме це страхові компанії. Загальна чисельність страхових компаній після кризи 2014-2015 років невпинно скорочувалася з 361 до 233 компанії. Однак ці масові банкрутства залишились практично непоміченими для більшості громадян, що вказує на значну кількість кептивних страховиків і низький рівень проникнення страхових послуг.

Ринок страхування на фоні решти фінансових установ видається найбільш потужним, структурованим, прозорим і ключовим платником податків, але повільніше розвивається з точки зору зростання активів.

Страховий сектор разом із кредитними спілками віднесений НБУ до сфер особливої уваги з огляду на високу частку залучених коштів від людей та бізнесу. Так, аномально низький рівень страхових виплат у недобросовісних гравців та компаній-транзитерів, а також необхідність проведення чіткого водо розділу між класичним та схемним сегментами страхового ринку.

Отже, з метою визначення впливу цього сегменту на розвиток ринку небанківських фінансових послуг розглянемо основні показники діяльності страхових компаній в Україні.

Станом на 31.12.2019 р. загальна кількість страхових компаній - 233, у тому числі СК"life"- 23 компанії, СК "non-life" - 210 компаній. Останнім часом кількість страхових компаній значно скоротилася. Так, за 2019 рік порівняно з 2018 роком, кількість компаній зменшилася на - 48 СК, порівняно з 2017 роком зменшилася на - 61 СК, а порівняно з 2015 р. кількість страхових компаній скоротилась на - 128 СК (Таблиця 1)[1].

Кількість страхових компаній у 2015-2019 роки

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.2015	Станом на 31.12.2015	Станом на 31.12.2015	Станом на 31.12.2015	Станом на 31.12.2015
Загальна кількість	361	310	294	281	233
в т.ч. СК «non-Life»	312	271	261	251	210
в т.ч. СК «Life»	49	39	33	30	23

Надалі розглянемо, динаміку основних показників діяльності страхових компаній за останні п'ять років: збільшення валових страхових премій відбулося по таким видам страхування: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка") на 2 135,1 млн. грн. (16,5%); медичне страхування на 983,6 млн. грн. (28,2%); страхування життя - на 717,9 млн. грн. (18,4%); страхування медичних витрат - на 539,6 млн. грн. (40,1%); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – на 249,2 млн. грн. (5,5%); страхування майна - на 164,6 млн. грн. (2,6%); страхування від нещасних випадків на 118,0 млн. грн. (6,7%). Зменшилися валові страхові премії зі страхування фінансових ризиків на 737,9 млн. грн. (14,4%); авіаційне страхування на 338,0 млн. грн. (32,4%); страхування відповідальності перед третіми особами на 328,5 млн. грн. (12,8%); страхування вантажів та багажу на 64,0 млн. грн. (2,2%).

У відношенні до ВВП частка валових страхових премій за 2019 рік становила 1,3%, що на 0,1 в.п. менше ніж у 2018 р.; частка чистих страхових премій такою як у 2018 р. і становила 1,0%. У 2019 р. збільшився обсяг надходжень валових страхових премій у порівнянні з 2018 роком на 3 633,7 млн. грн. (7,4%), обсяг чистих страхових премій на 5 161,7 млн. грн. (15,0%). Зменшилась кількість укладених договорів страхування протягом аналізованого періоду на 4 153,8 тис. од. (-2,1%), зросла кількість договорів з добровільного страхування на 330,4 тис. одиниць (+0,5%). Кількість укладених договорів страхування медичних витрат зросла на 2 023,9 тис. од. (+45,4%), зросла кількість укладених договорів страхування відповідальності перед третіми особами - 942,0 тис. од. (+58,6%), зменшилось укладених договорів страхування від нещасних випадків - 3 507,5 тис. од. (-9,3%). Зменшилась кількість укладених договорів з обов'язкового страхування - 6 369,1 тис. од. (-4,8%) за рахунок зменшення договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 6 929,9 тис. од. (-5,6%). У 2015 р. частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,5%, тобто відбулося зменшення (-0,2%)[1].

Станом на 31.12.2019 р. зросли страхові резерви на 2 583,2 млн. грн. (+9,6%) у порівнянні з 2018 р.: резерви зі страхування життя зросли на 938,6 млн. грн. (+10,1%), а технічні резерви на 1 644,6 млн. грн. (+9,3%). Збільшились загальні активи страховиків на 373,5 млн. грн. (+0,6%). У порівнянні з аналогічною датою 2018 року збільшились такі показники, як загальні активи страховиків на 373,5

млн. грн. (0,6%), з них активи, для покриття страхових резервів – на 3 943,4 млн. грн. (+9,7%). Порівнюючи із 2015 р. страхові резерви у 2019 р. зросли на (+11182,5 млн. грн.)[1].

Основні показники діяльності страхового ринку у 2015-2019 рр. представлені в таблиці 2.

Як бачимо, з наведених даних кількість договорів страхування у 2019 р. зменшилась порівняно з 2015 роком на (- 28 835,7); кількість договорів з обов’язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті зросли на (+23 330,1); валові страхові премії зросли на (+23 265,2). Сума отриманих страховиками валових премій за 2019 р. з видів страхування, інших, ніж страхування життя дорівнює 48 377,2 млн. грн. (91,3%), а зі страхування життя – 4 624,0 млн. грн. (8,7%). Обсяги валових страхових премій за 2019 рік збільшились порівняно з попереднім роком на 7,4%, а порівняно з 2017 роком - на 22,0%, а порівняно з 2015 р. зросли на 23 265,2 млн. грн.[1].

Таблиця 2

Основні показники діяльності страхового ринку у 2015-2019 рр.

	2015	2016	2017	2018	2019	Темпи приросту		
						2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018
						%	%	%
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. одиниць								
Кількість договорів,крім договорів з обов’язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:	109106,8	61272,8	70658,2	77495,0	80271,1	15,3	9,7	3,6
- зі страховальниками-фізичними особами	106321,2	42534,6	66915,2	72460,2	73440,1	57,3	8,3	1,4
Кількість договорів з обов’язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті								
Страхова діяльність, млн. грн.								
Валові страхові премії, у тому числі	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2	23,5	13,7	7,4
зі страхування життя	2186,6	2756,1	2913,7	3906,1	4624,0	5,7	34,1	18,4
Валові страхові виплати, у тому числі:	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4	14338,3	19,2	22,1	11,5
зі страхування життя	491,6	418,3	556,3	704,9	575,9	33,0	26,7	-18,3

Рівень валових виплат,%	27,2%	25,1%	24,3%	26,1%	27,1%	-	-	-
Чисті страхові премії	22354,9	26463,8	28494,4	34424,3	39586,0	7,7	20,8	15,0
Чисті страхові виплати	7602,8	8561,0	10256,8	12432,6	14040,5	19,8	21,2	12,9
Рівень чистих виплат,%	34,0%	32,3%	36,0%	36,1%	35,5%	-	-	-

За 2019 р. чисті страхові премії становили 39 586,0 млн. грн., тобто 74,7% від валових страхових премій. У 2015 р. вони склали 22 354,9 млн. грн., тобто були менше на (-17 231,1 млн. грн.) (Рис.1).

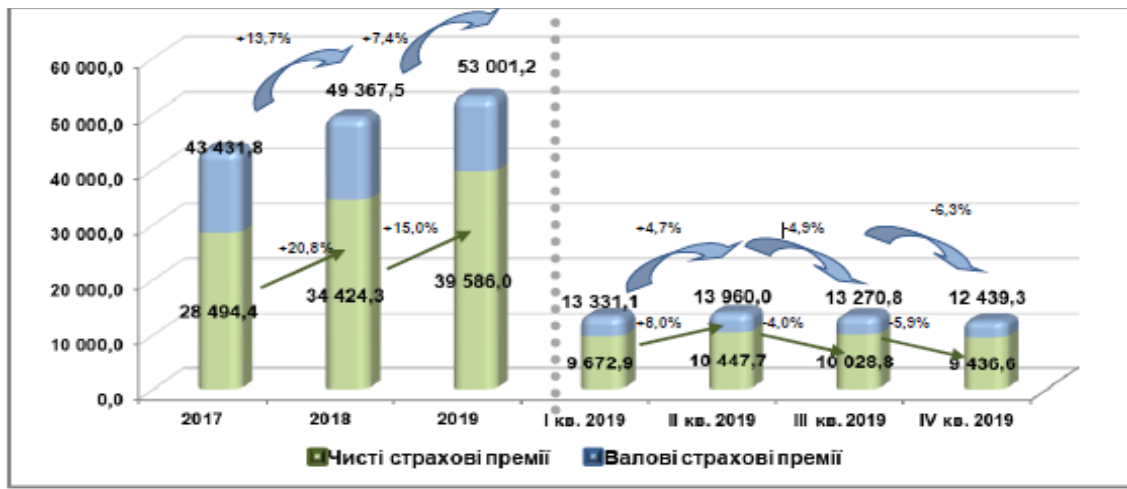

Рис. 1. Динаміка страхових премій за 2017-2019 роки (млн. грн.)

У 2018 р. чисті страхові премії склали 34 424,3 млн. грн., тобто 69,7% від валових страхових премій. Порівняно з 2018 роком чисті страхові премії збільшилися на 15,0%, порівняно з 2017 роком на 38,9%.

У Таблиці 3 представлена концентрація страхового ринку за надходженнями валових страхових премій.

Таблиця 3

Концентрація страхового ринку за 2019 рік

Перші (Тор)	Страховання «Life»		Страховання «non-Life»		
	Надходження премій (млн.грн.)	Частка на ринку,%	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку,%	Кількість СК, які більше 50% страхових премій отримали від перестраховальників
Тор3	2 662,4	57,6	6 739,4	13,9	1
Тор 10	4 471,2	96,7	18 358,0	37,9	3
Тор 20	4 624,0	100,0	29 035,2	60,0	6

Top 50	x	x	42 843,6	88,6	13
Top 100	x	x	47 469,0	98,1	13
Top 150	x	x	48 279,3	99,8	17
Всього по ринку	4 624,0	100,0	48 377,2	100,0	21

Отже, незважаючи на значну кількість компаній, на страховому ринку основну частку валових страхових премій 98,1% акумулюють 100 СК "non-Life" (47,6% всіх СК "non-Life"), а також 96,7% – 10 СК Life" (43,5% всіх СК "Life")[1].

Вдосконалення нормативно-правової бази регулювання страхової діяльності є основним завданням страхового ринку сучасного етапу розвитку. Зокрема, потребують вирішення питання порядку організації/створення страхових компаній, контролю рівня платоспроможності, регулювання проведення страхових і перестрахових операцій, вимог до інвестиційної діяльності тощо. Державна політика повинна проводитися у напрямку збільшення таких видів страхування, як - обов'язкове страхування та підвищення інформаційної обізнаності населення про переваги страхування. Страхові послуги продовжують використовуватися з метою ухилення від оподаткування. Існує недобросовісна конкуренція (демпінг), щодо тарифікації окремих видів страхових послуг[2].

В умовах карантинних заходів і зниження економічної активності страховики, які прозвітувалися, продемонстрували зростання валових страхових премій (+4,4%) у першому півріччі 2020 року. Загалом обсяг страхових премій за останній період становив 21 млрд. грн. У цілому ж розмір зібраних страхових премій у першому півріччі 2020 року порівняно з аналогічним періодом 2019 року зменшився. Причиною цього став добровільний вихід із ринку за вказаний період 20 страховиків. Ще 6 страховиків не подало звітність за перше півріччя 2020 року, натомість у липні 2020 року вони подали заяви щодо анулювання ліцензій. Частка останніх становила близько 7% у загальному обсязі страхових премій. Підсумки роботи ринку страхування життя засвідчили його стабільне зростання. Обсяги премій зі страхування життя порівняно з аналогічним періодом минулого року зросли на 10% і становили 2,3 млрд. грн. У підсумку констатуємо, що страховикам вдалося зберегти прийнятний фінансовий результат шляхом помірному зростання страхових премій, збереження сталих показників збитковості, а також уникнення знецінення активів.

В цілому слід зазначити, що страховий ринок України має позитивні тенденції розвитку, але його обсяги є занадто незначними у порівнянні з національними ринками країн Європи та світу. В умовах політичної та економічної нестабільності страховий ринок України розвивається нерівномірно. Зниження рівня платоспроможності населення, відсутність механізму гарантування страхових виплат; низький рівень державного

регулювання та довіри до страховиків призвели до невисокого попиту на страхові послуги - менше 5% населення України має договори страхування.

Отже, підвищення ролі страхування в сучасних розвитку світового ринку страхових послуг, потребує зокрема: вдосконалення страхового законодавства країни; вдосконалення підходів до регулювання відносин у сфері обов'язкового і добровільного страхування; формування механізмів гарантування виконання страховиками зобов'язань за договорами страхування; вдосконалення системи регулювання суперечок; вдосконалення регулювання страхової діяльності відповідно до міжнародної практики та основними принципами Міжнародної асоціації страхових наглядачів; підвищення ефективності розвитку страхового ринку як важливого фінансового інструменту, який дозволяє підвищувати конкурентоспроможність у міжнародному масштабі; підготовка високопрофесійних кадрів, що дозволить посилити конкурентоспроможність страхових компаній з іноземними страховиками.

Список літератури:

1.Офіційний сайт Національного банку України. Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

2.Бунін С.В. Розвиток українського ринку страхових послуг // Актуальні питання економічних наук: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (28-29 вересня 2018 р, м. Київ). 2018. С. 47-49.

3.Дубина М., Савченко Т. Розвиток системи захисту прав споживачів з метою підвищення рівня страхової довіри в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2018. № 2(14). С. 94–108. – URL: <http://ppeu.stu.cn.ua>

4.Клепікова О.А. Дослідження динаміки розвитку страхового ринку України як складової світового ринку страхових послуг. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2017. - Т. 15. - Вип. 20. - С.101–111.

5.Музика О.М. Стан та тенденції розвитку страхового ринку України. Збірник науково-технічних праць НЛУУ. - 2017. - С. 246-255.